

Mülteci

Bir Aktivistin Mülteci Kampı Tanıklıkları

RAKEL SEZER

© KARAKARGA YAYINLARI 262

*Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.*

MÜLTECİ

Rakel Sezer

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker

Yayın Koordinatörü: Mesud Ata

Editör: Seçil Epik

Fotoğraf: Alper Güçlü

Kapak İllüstrasyonu: Sedat Gösterikli

Reklam ve Tanıtım Müdürü: Bilgen Ülgen

1. Baskı: Ocak 2020

ISBN: 978-605-7865-59-5

*İmtiyaz Sahipleri: Yelda Cumaloğlu, Mustafa Kutlukhan Perker
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No: 13226

Adres: Abdi İpekçi Cad. No 31/5

Şişli / İstanbul

Tel: (0 212) 252 22 42

Fax: (0 212) 252 22 43

 karakarga.com

 info@karakargayayinlari

 [karakargayayinlari](https://www.facebook.com/karakargayayinlari)

 [karakargayayinlari](https://www.instagram.com/karakargayayinlari)

 [karakargayayin](https://twitter.com/karakargayayin)

Baskı: Deniz Matbaa Mücellit

Adres: Maltepe Mahallesi Hastane Yolu,

Sokak No 1/6 Zeytinburnu - İstanbul

Tel: 0 212 613 30 06

Matbaa Sertifika No: 40200

Önsöz

Sakız Adası'na ilk defa 2001 yılı Eylül ayında tatil için gitmiştim. O yıllarda Türkiye'den adaya çok fazla turist gelmiyordu, gelse bile ziyaretleri günübirlik planlanan ada turu, alışveriş ve sonrasında Çeşme feribotunun kalkacağı limana yakın bir yerlerde grup halinde yenilen yemekle sınırlı kalıyordu. Ada sakinleri ise komşudan adaya gelen ziyaretçilerin aksine Çeşme'yi, İzmir'i ve Ege sahillerini karış karış biliyor ve buraların yaz tatili için en çok tercih ettikleri yerlerin başında geldiğini yaptığımız sohbetlerde dile getiriyorlardı.

Elbette, ada sakinlerinin bölgeye ait yoğun ilgisi bölgenin eşsiz doğal güzelliğinin yanı sıra Bizans döneminden başlayarak bölge halkıyla, 350 yılı Osmanlı egemenliğinde olmak suretiyle yaklaşık 1000 yıllık ortak bir geçmişe sahip olmaları idi. 1822 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na karşı verilen Yunanistan bağımsızlık savaşında, ada halkı bu savaşa katılmak istemese de baskı ile Samos adasından gelen Yunan direnişçilerine katılarak, Avrupa'nın tarihinde yaşadığı en büyük Osmanlı katliamına maruz kalmışlardır. Tarihe "Sakız Adası Katliamı" diye geçen katliamda neredeyse adanın tamamı öldürülmüş veya göçe zorlanmıştır. Adanın Yunanistan'a katılması ise ancak 1912'de Osmanlı İmparatorluğu'nun

dağılmaya başlamasıyla gerçekleşmiştir.

Adada dağlık bölgelerde neredeyse tüm adayı çevreleyen Bizans döneminden kalma gözetleme kuleleri dikkatimi çekmişti. Burada doğup büyümüş Stamatis'e bu kuleler hakkında soru sorduğumda sadece "Aaaah Barborassa aaah" diyebilmişti. Ada, Osmanlı hazinesi için, gerek sakız ağacı zenginliği, gerekse ada halkının çoğunluğunun deniz taşımacılığı ve ticaretiyle uğraşması nedeniyle en değerli vilayetlerinden biri olmuştu. Midilli doğumlu, Amiral Barbaros Hayrettin Paşa ise filoları ile Ege ve Akdeniz'de Osmanlı İmparatorluğu'nun topraklarını genişletirken herhangi bir dış tehdide karşı bu değerli adaları savunmuş ve o dönemlerde Venedik ve Cenevizlilerin hâkimiyeti altında bulunan Yunanlıların ve korsan gemilerinin korkulu rüyası haline gelmişti.

1822-1923 yılları arasında süregelen Yunanistan Bağımsızlık savaşı, Balkan Savaşı ve I. Dünya Savaşı ve en son 1923'te Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurtuluş savaşı sonrası itilaf devletleri ile yaptığı Lozan Antlaşmasına ek olarak Türkiye Cumhuriyeti ile Yunan hükümeti arasında yapılan karşılıklı din esaslı zorunlu göç antlaşması, diğer bir adıyla mübadele nedeniyle 100 yıl içinde milyonlarca insan, yaşadığı topraklarına ve evlerine bir daha dönmek üzere, Ege denizini geçmek zorunda kalmışlardır.

Adaya her gidişimde geçmişe ait birçok anıt ve müzeleri ziyaret ediyordum. Adada yaşayan birçok insanla konuşma ve tanışma imkânı buldukça da bu mirasın izlerini takip ediyordum sanki. Bir börekçide yalnız başıma börek yerken, orada bastonuyla oturan yaşlı bir amcayla havadan sudan konuşmamız sırasında Türkiye'den geldiğimi öğrenince "Ben Türkiye'de bulundum. Ama sadece limanlarını bilirim. Samsun, Sinop ve Trabzon'a gittim"

demmişti. Uzun yol kaptanı imiş. Karadeniz'den Rusya'ya oradan kuzey denizine yük taşımış tüm hayatı boyunca. Babam da kaptandı diye eklemişti. İçimden gülümseyerek büyük olasılıkla bü-yükbabası ve onun babası da kaptandı diye okuduklarım ışığında bir tahmin yürütebilmişim.

Adaya yaptığım ziyaretlerin birinde pansiyonunda kalmış olduğum Toula'nın, 2015 yılı Eylül ayının sonlarına doğru Sakız Adası'na olan mülteci akınıyla ilgili sosyal medyada yaptığı paylaşımları izliyordum. Paylaşımlarında günde yaklaşık 100 tane mülteci botunun adanın çeşitli sahillerine ulaştığını ve adadaki feribot iskelesinin önünde Atina'ya feribotla geçmek için günlerce bekleyen mültecilerin sayılarının 3000'lere vardığından bahsediyordu.

Toula ile yaptığım bir telefon konuşmasında bana durumu şöyle aktarmıştı: "Ekim ayında bir gece, yaşadığım ve 14 odalı pansiyonumun bulunduğu sahil olan Megas Limnionas'a iki bot yanaştı. Yaklaşık 30 kişiydiler. Hayatımda ilk defa böyle bir şeyle karşılaşılıyordum. Polise mi haber versem komşulara mı haber versem bilemedim. 10-15 kişi, onların etrafında toplandık. Birkaç kişi ellerinde yiyecek paketleriyle geldi. 3-5 yaşlarında 10 tane çocuk vardı. Hıçkırarak ağlıyorlardı. Annelerini arıyordum. En sonunda hepsini pansiyonuma getirip sırlıklam olmuş kıyafetlerini evde bana ait bulabildiğim ve daha sonra komşulardan istediğim kıyafetlerle değiştirdim. Daha sonra polise haber verdim. Onlarla iletişim kuramadığım için polise sadece kişi sayısı, kadın, erkek ve çocuk sayısı konusunda bilgi verebildim. Polis otobüsü geldi ve onları limana götüreceğini söyledi."

Daha sonra Toula ile yaptığım telefon görüşmelerinde her gün artarak gelen mülteciler konusunda maalesef ada belediyesinin

hazırlıksız olduğunu ve ada halkının her gün buldukları sahile ulaşan botlara çorba ve kıyafet getirdiklerini ancak bireysel çabaların bu şekilde sürdürülemeyeceğini söylemişti.

Haber ve sosyal medya takiplerime devam ediyordum. Toula'dan her gün fotoğraflar ve bilgiler yağıyor, sayfasının izleyici sayısı çoğalıyordu. Öncelikle İngiltere'den ve İsviçre'den yardım örgütleri Toula'nın çağrısına cevap verip ihtiyaçlarını karşılamak üzere ada halkı ile finansman, adaya yardıma gelebilecek gönüllüler ve iâşe ihtiyaçları konusunda dayanışma içinde olacaklarını belirttiler. Ve 2015 yılının Kasım ayında Toula tüm bu yardım derneklerinden gelen desteği bir organizasyon çatısı altında toplayıp *Chios Eastern Shore Response Team* kısa adıyla CESRT adında yerel bir inisiyatif kurdu. Kuruluşun ilk amacı botla adaya ulaşabilen mültecilerin, karaya ayak bastıkları andan itibaren ilk yardım, kıyafet ve yiyecek ihtiyaçlarını karşılamaktı. Yıllar geçtikçe Toula, birlikte çalıştığı başta İngiltere, İsviçre olmak üzere Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden ve ayrıca Amerika ve Avustralya'dan gelen gönüllü koordinatörlerle birlikte, bu inisiyatifin görev tanımını genişleterek kamp içinde kıyafet, ayakkabı ve bebek bezi dağıtımını başlattı. Kamp dışında ise mülteciler için İngilizce dersi veren bir merkez ve 0-6 yaş arası çocukların anneleriyle vakit geçirebilecekleri bir kreş açtı.

2016 yılının Ağustos ayının sonunda arkadaşarımdan ve komşulardan topladığım iki büyük bavul dolusu kıyafet, bağış için topladığım bir miktar para ile İstanbul'dan Çeşme'ye oradan da deniz geçişi için hiçbir sorunu olmayan bir feribotla otuz dakikalık bir yolculuk sonrasında Sakız Adası'na geçtim, amacım sadece orada olmak ve elimden gelen desteği verebilmektir, bu yolculuğun beni

kimlere ulaştıracadıını, hangi köprüleri kuracağını bilmeden. Tek bildiğim Őey ise, maalesef tarihin tekrarına tanık olacağımdı.

Giriş

Suriye ve Irak'ta 2011'den beri süregelen, tüm bölgeyi etkisi altına alan savaş ve terörden Türkiye'ye kaçarak mülteci olanların sayısı 2018 yılına gelindiğinde, beş milyonu aşmıştı. Bu insanların yaklaşık bir milyonu Türkiye'nin mültecilere ilişkin eğitim, barınma ve iş olanaklarını kapsayan öngörülebilir bir politikası ve pratiği olmadığı için bu imkânları onlara sağlayabilecek bir Avrupa ülkesine sığınmayı tercih ederek maddi ve manevi insanüstü mücadelelerle Türkiye üzerinden komşu Avrupa ülkelerine karadan ve denizden ulaşmaya çalışmaktaydılar.

Ekim 2015'ten itibaren Avrupa ülkelerine doğru yaşanan bu mülteci akını, Yemen, Libya, Mısır, Suda, Kongo, Nijerya, Filistin, Pakistan gibi ülkelerde yaşanan etnik temelli ve Suriye ile Irak'ta olduğu gibi uluslararası boyutu olan iç savaşlardan ve daha ötesi yargısız infazlardan, tecavüzlerden, cinsel tercihlerinden dolayı yaşadıkları işkenceden kaçmak zorunda kalan insanların katılımıyla en yüksek seviyelere ulaştı. Bu, tüm Avrupa ülkeleri genelinde II. Dünya Savaşı'ndan beri yaşanan en büyük insan göçü olarak kabul edilmiştir.

Öncelerinde geçici acil durum niteliği taşıyan bu göç dalgası, Avrupa birliğinin, üye ülkeleri arasında bir göç koridoruna imkân

sağlanması sayesinde kıta genelinde dengelenmeye çalışılmıştı. Fakat göçün hacmi arttıkça Avrupa Parlamentosunda, güvenlik endişeleri, finansal sorunlar ve seçmenlerin rahatsızlıkları dile getirilmiş ve Avrupa Birliği kendi içinde olası bir siyasi krize önlem olarak bu göçün mümkün olduğunca Türkiye sınırları içinde tutulması gerektiğine karar vermiş ve Türkiye devletiyle şartları insan odaklı olmayan ve sadece maddi karşılığı olan bir pazarlığa oturdular.

Pazarlık sonucu 20 Mart 2016'de varılan anlaşmanın devreye girmesinin ardından Yunan adalarında ve Avrupa Birliğine kara sınırı olan bölgelerde yüz binlerce göçmen mahsur kalmış, yani buldukları bölgelerden yollarına devam etmeleri engellenmişti. Bu bölgelerde barınma olanağının olmaması veya kısıtlı olması yüzlerce göçmenin hayatını kaybetmesine yol açmıştı. Örneğin Sırbistan-Macaristan sınırında 2017 yılının Ocak ayında -20 dereceyi bulan hava koşullarında donma ve hatta intihar vakaları rapor edildi.

Sınır bölgelerinde halen yaşanmakta olan bu insan trajedisine sebep olan ve evrensel insan hakları bildirgesine ve yasal sığınma hakkı konvansiyonlarına aykırı olan bu pazarlıkta Avrupa Birliği, Türkiye'nin beş milyonu aşan mülteci sayısını barındırma, işgücüne katma, eğitimlerini devam ettirme ve aynı zamanda yaşam ve iş güvenliğini sağlayıcı politikalarının varlığını ve mevcut imkânlarını sorgulamadan, Türk devletine altı milyar Avro ödemeyi teklif etmiş ve böylece göç konusunu kendi gündemlerinin en alt sıralarına atmayı amaçlamışlardı. Buna ek olarak, birlik, üye ülkelerinin arasındaki sınır güvenliğine ilişkin önlemleri artırıcı düzenlemeler getirerek konuyla ilgili bütçe artışı da gündeminin

en üst sıralarına taşımıştı.

Yıllar içinde, Ege kıyı bölgesinde yaşanan göçlerin haritasına bakacak olursak, Sakız Adası Türkiye'ye sadece yedi deniz mili (yaklaşık 13 km) uzakta oluşu ve Ege bölgesinin hava ve deniz koşullarının yılın büyük bir bölümünde geçiş için uygun olması nedeniyle, mültecilerin Midilli adasından sonra en çok tercih ettiği ve güvenli buldukları rotalardan biri olmuştu.

Avrupa Birliği-Türkiye mülteci anlaşması öncesinde, 2015 yılında Türkiye'den Yunan adalarına ulaşabilen mülteci sayısı 853 bin 650 iken bu sayı anlaşma sonrasında 2016 yılında 173 bin 164, 2017 ve 2018 yıllarında bu sayı 40 binlerin altına düşmüştür. Bu durum yetkililer tarafından anlaşmanın başarısı olarak yorumlanmıştı.

Buna karşılık, Ege kıyılarında bulunan iki ülkenin Sahil Güvenlik verilerine göre 2015 yılında 806, 2016 yılında 434, 2017-2018 yıllarında toplam 500 mülteci, bindikleri güvensiz ve kapasitesinin çok üzerinde insan taşıyan botlarının devrilmesi sonucunda denizde boğularak hayatlarını kaybetti.

Bu konuda Avrupa Birliği, sorunun önemli bir parçasını oluşturduğunu düşündükleri insan kaçakçılığını engellemek için daha etkin tedbirler alınması gerektiğini önerdi. Ölümler karşısında üzüntülerini ve endişelerini belirtse de örneğin Yunanistan ve İtalya gibi Avrupa birliğinin sınırında bulunan ülkelerin kara sularında çalışan ve acil durumlarda arama ve kurtarma faaliyetlerinde bulunan ve yüzlerce mültecinin hayatlarını kurtarmada pay sahibi olan bazı sivil toplum örgütlerinin üyelerini sorgulamak ve sınır güvenliğini tehdit etme suçundan hapis cezası istemiyle yargılamaktan çekinmediler.

Souda, Sakız Adası'nda, kalenin sahil şeridi boyunca uzanan duvarlarının arasında, Birleşmiş Milletler Göçmenler İdaresinin desteği altında Sakız Adası belediyesinin mültecilerin 2015 yılında Yunanistan ana karasına ve oradan Avrupa'nın çeşitli ülkelerine gönderilmeden önce geçici bir çözüm olarak kurduğu ve 'hotspots' olarak adlandırılan bir mülteci kampı idi.

Bu kamp, adada halihazırda bulunan askeriye ait Vial adındaki etrafı demir çitlerle çevrili yüksek güvenlikli gözetli kampındaki kapasite sorununa geçici bir çözüm olarak oluşturulmuştu. Adaya mülteci akınının 2016 Mart ayından sonra azalması ancak sığınma başvurularının bu acil duruma cevap verecek ölçüde adil ve hızlı bir şekilde sonuçlanmaması, mültecilerin kısa süreli kampa kalma umutlarını, iki seneye kadar uzanan, hijyen ve alt yapı olarak insanlık dışı olan kamp yaşamıyla söndürmüş ve yerini, ölümü göze alıp ulaşabildikleri bu topraklarda yeni bir hayatta kalma mücadelesine bırakmıştı. 2016 Temmuz ayında 500 kişilik kapasitesi olan Souda'da barındırılan insan sayısı 1500 seviyelerine ulaşmıştı.

Ekim 2015'ten bu yana Yunanistan genelinde yaşanan bu insan trajedisine karşı Avrupa Komisyonunun sağladığı finansman uzmanlar tarafından tarihin en pahalı insani yardım bütçesi olarak değerlendiriliyordu. Yunanistan devletine yapılan milyonlarca Avroluk desteğin dışında, sahil güvenliği, göçmenlerin sığınma başvuruları için ek olarak görevlendirilen avukat ve tercümanlara ödenen ücretler ve aile büyüklüğüne göre göçmenlere ödenen 90 ile 250 Avro arasında değişen aylıklarla Avrupa Komisyonunun mülteciler için harcadığı miktar yıllık bir milyar Avroyu aşıyordu.

Ancak, mültecilerin uzun süre tutuldukları kamplardaki gerek hijyen gerekse beslenmeyle ilgili hayatı tehdit edici ağır koşulların iyileştirilememesi, bunun ötesinde bazı mültecilerin aylar hatta yıllar süren sığınma başvuru süreci sonucu, anlaşma gereği, Türkiye'ye geri gönderilmeleri, Türkiye'den de kendi ülkelerine geri gönderilmeleri halinde ölümlerle sonuçlanacak durumlar göz önüne alındığında -ki bunun en çarpıcı örneği olarak 2017'nin Mart ayında, bir mültecinin Vial kampının kapısında başvurusunun ikinci defa reddedilmesi nedeniyle kendisini ateşe vererek intihar girişiminde bulunmasını verebiliriz- bu paraların devletlerin karşılıklı çıkarları doğrultusunda, insan hakları ve onurunu hiçe sayarak harcadığının en büyük göstergesidir.